

Verslag netwerkbijeenkomst 'Economie, milieu en vrede' - 19 mei 2010

Opening

Dagvoorzitter Jan Ruysenaars, opent de bijeenkomst, laat de deelnemers kennismaken, licht de agenda toe, dankt de gastorganisatie (Quakers, NEAG) en de organisatoren (WILPF, NEAG, Vrouwen voor Vrede en Kerk & Vrede), en doet enkele huishoudelijke mededelingen. Er waren uitstekende achtergrondstukken vooraf aangeleverd voor de voorbereiding door de deelnemers.

Anke Kooke geeft voorlichting over de achtergronden en het initiatief van de bijeenkomst. Paul Metz (DSE) vult aan en neemt over. Hij vertelt over het Platform Duurzame en Solidaire Economie, 'A Fair and Green Deal', de Verklaringen van Tilburg en Antwerpen. Anke Kooke en Han Deggeller hadden indertijd bij het Platform ingebracht dat de crises op de terreinen van economie, duurzaamheid en veiligheid helaas een relatie hadden. Greetje Witte-Rang werd daarom gevraagd in het Platform deel te gaan nemen. Dat is uitgemond in deze bijeenkomst en de intentie van DSE-platform om er een hoofdstuk over te ontwikkelen. Doel: hoe kunnen leden van PBP-NL bijdragen aan een goed hoofdstuk over conflicten en vrede in relatie tot duurzame en solidaire ontwikkeling, en hoe kunnen zij zelf aspecten van duurzame en solidaire economie opnemen in hun actieplan voor een vreedzame wereld? Ook sprak Metz over militair Keynesianisme en het uitlopen daarvan in de Europese wapenlobby. Hij herinnert aan de verkiezingen. Dinsdag 25 mei a.s. is er een verkiezingsdebat van het Platform bij Tumult in Utrecht. Er wordt ook aandacht gevraagd voor het Symposium van de NVMP, 5 juni a.s. in Utrecht over energie, klimaat en conflict; dat sluit nauw aan bij het onderwerp van vandaag.

Inleiding 1

Kees Nieuwerth over de relatie tussen vrede & veiligheid en grondstoffen & energiebeleid (zie bijlage 1 voor de gehele tekst)

1. Over onze schadelijke manier van leven. Wij leven ver boven onze maat. Het oneerlijke gebruik van de meeste hulpbronnen door een kleine deel van de wereld. Dat wordt bevorderd als element van het dogma van economische groei door meer consumptie binnen het model van de vrije markt. Dat zien we weerspiegeld in de kranten en andere media. De kosten van de schade aan het milieu worden afgewenteld op de economie. Logisch dat daar belastingen voor moeten komen. Tobintax, de bankenheffing op transacties, vliegtax, kilometerheffing e.d.
2. Over grondstoffenschaarste, concurrentie en prijzen. Het gaat over onvervangbare bodemschatten die met groot tempo worden uitgeput. De prijzen van de meeste minerale grondstoffen stijgen met de dag. China in Soedan en de ellende rond de olie. Het water, en het gedoe rond de Nijl, en waarom Israël de Golanhoogte vasthoudt: daar zit veel water onder. Geopolitiek en – strategie zijn steeds meer gericht op controle op grondstoffen.
3. Machtsblokken en de toegang tot en de controle van de energie. Zowel het verzekeren van de beschikbaarheid als de veiligheid van de transportlijnen. Strategische allianties en pijplijnen. Het met militaire middelen veroveren en beschermen van oliebronnen, mijngebieden, bosgebieden en waterbronnen. De puzzel van de nieuwe taakstelling van de NAVO. Hoezo vredesdividend na afloop van de Koude Oorlog? Rusland is een machtig olie-, - en grondstoffenland, en wordt helemaal in de tang genomen door NAVO en partners. Over welk Europa hebben we het, en waar past Rusland dan in? OVSE, Raad van Europa, de

Europese Unie. NAVO als wereldwijde organisatie. Nieuwe allianties tussen opkomende nieuwe rijke landen. China, India, Brazilië, Iran.

4. Het is te gek welke toeren wij allemaal uithalen om aan olie en gas te komen. Plannen voor pijplijnen van Turkmenistan (8.000 km) naar Europa, van Nigeria naar Europa (14.000 km). De pijpleiding van Tsjaad naar de Atlantische Oceaan in Kameroen (1.200 km) . De olie- en gasleidingen uit Rusland en de landen daarachter, een spinnenweb van enorme omvang. De miljardenkosten van de aanleg, de enorme kosten van beheer, beveiliging en onderhoud.
5. We moeten naar duurzame alternatieven voor energie. Waarom concurreren wij zo? We moeten juist samenwerken, bijvoorbeeld met Rusland. Klimaatontwikkelingen en energieschaarste dwingen tot steeds meer samenwerken. Denk aan het ontstaan van de EGKS van de idealisten uit die dagen. Naar nieuwe bondgenootschappen en allianties.

Inleiding 2

Willem van de Put: militairen, oorlog en ontwikkeling: De militarisering van de ontwikkeling, met Afghanistan als voorbeeld.

1. Geschiedenisles: Als we de geschiedenis bekijken, dan voert Amerika een rare politiek. Vroeger steunde de USA de Taliban, later werden zij de grote vijand. Op de achtergrond speelden altijd oliebelangen. Er zou een pijnpijn komen die Amerika heeft gefrustreerd. Toen kwam de moord op Ahmed Shah Massoud, op 9 september 2001. De aanslag op de Twin Towers van 11/9/2001 was de wraak van Osama bin Laden voor de onbetrouwbaarheid en het verraad van Amerika. Sindsdien voert Amerika oorlog in Afghanistan voor vrede en democratie in het land.
2. Lessen in logica (tegen de achtergrond van Afghanistan): Al heel lang was bekend in militaire en politieke kringen dat militaire interventies geen vrede en veiligheid kunnen brengen. Daar zijn dikke boeken over. Maar men wil de lessen van het verleden niet leren, en steeds vindt men opnieuw het wiel uit. Wij draaien met zijn allen op de agenda van de NAVO die zich in de beeldvorming presenteert als vredesorganisatie. Die vrede brengen zij door militaire inmenging in wederopbouw na conflicten, in situaties waar sprake is van een guerrillaoorlog. Dan krijg je vragen voor je neus als: kunnen noodhulp en ontwikkelingshulp in dat soort contexten wel zonder militaire hulp? Stom, stom. In Rwanda in 1994 hebben wij dat al geleerd. Wie met het bezettende leger samenwerkt, is daar onderdeel van, en dus een vijand. Zelfs al zegt dat leger dat het komt bevrijden om vrede te brengen. CIMIC, civiel-militaire samenwerking is een militair concept: force de protection. Het leger kan nooit, wat het wel pretendeert, de voorwaarden scheppen voor ontwikkeling en wederopbouw. Het hele 3D-concept: defence, diplomacy en development onder een militaire paraplu stinkt. Militairen en diplomatie moet je scheiden. Er wordt juist niets aan diplomatie gedaan. En voor militairen en development geldt hetzelfde. Scheid je die niet, dan vraag je om ongelukken.
3. Het veroveren van de 'hearts and minds' van de lokale bevolking is al evenzeer een fout concept. Het klopt niet. Jouw leger bombardeert, valt huizen binnen, vermoordt mensen. En ontwikkeling aan de basis en verzoening kan nooit top-down vanuit het leger en een corrupte regering. Werk maar vanaf de grassroots, bottom-up, en echt helemaal zonder leger. Zo werkt en overleeft HealthNet TPO met veel goede resultaten.
4. Wiens agenda dienen wij? Dat is de vraag die je steeds moet stellen.

Inleiding 3

Karel Koster: Kan het leger ook goedkoper? Over concepten van vrede en oorlog, de toekomst van de krijgsmacht en het geld van defensie.

Waarom hebben wij een krijgsmacht (of oorlogsapparaat, of defensie)? Omdat de politiek zo'n instrument nodig heeft. Het leger dient de politiek, dat is de ijzeren wet van onze grondwet en democratie. Von Clausewitz zei het al: "Oorlog is de voortzetting van de buitenlandse politiek". De NAVO, maar ook ons eigen leger, zijn die ijzeren wet vergeten. Zij maken zelf politiek, en creëren zelf voldongen feiten.

Het dominante Nederlandse belang is handel. Vanuit dat perspectief moeten wij ons steeds afvragen: is dit wel goed voor ons? Wat is het belang van Europa, en wat is ons belang daarbinnen? Politici moeten zich steeds die vragen stellen en zullen die ook verschillend beantwoorden. Een linkse politicus zal daar steeds aan toevoegen: gelijke internationale handelsrelaties zonder uitbuiting.

In november 2010 vergadert de top van de NAVO weer over de toekomst van de alliantie. Daar zal ook een definitief nieuw Strategisch Concept worden vastgesteld. Sinds het einde van de Koude Oorlog is de alliantie veel breder geworden dan 'Atlantisch', ze kan in principe overal ter wereld ingrijpen. Nederland ging daarin mee.

Wij zijn getuige geweest van verdergaande politisering van het militaire. De taal van Orwell is werkelijkheid geworden: Oorlog is Vrede! Het concept van militaire 'vredesoperaties' met alle denkbare wapentuig, is werkelijkheid geworden. Defensie heeft een enorme PR machine ontwikkeld met het Nederlandse volk zelf als doelwit en als vijand.

Het 3D-concept is ook zo'n misleidend concept. Het is in feite een formule voor het voeren van contra guerrilla oorlogen, waarin het begrip diplomatie verwrongen wordt. In feite gaat het om het voeren van propaganda gericht op een vijand met de bedoeling om hem zich te doen overgeven. Maar in Nederland straalt het een boodschap uit: dat wij in Nederland redelijk en rationeel zijn, en internationaal handelen met louter goede bedoelingen. Achter die boodschap zit goed mediawerk, ondersteund door een zienswijze gekoppeld aan een raamwerk waarbinnen wij in principe passieve waarnemers zijn, slachtoffers ook (bijvoorbeeld van het 'internationale terrorisme'). Je hebt een oorlogsapparaat en dat zet je in vanwege iets dat ons is aangedaan. Dat is de basis, en dat klinkt alsof het klopt, ook omdat mensen zichzelf graag zien als slachtoffers. Nu gaan wij steeds meer mensen elders helpen, die iets 'door anderen' wordt aangedaan. Maar welke belangen spelen er, in wiens voordeel worden zulke dingen gedaan?

De propaganda is sterk. Film. TV. Internet. De Luchtmacht STER-reclame filmpjes en de schoolagenda's die door Defensie verspreid worden. Er is sprake van een grootscheeps PR-offensief: we gaan de mensen het goede brengen. Het leger moet dit werk doen, is de boodschap. Wie daar tegen is, keert zich af van de wereld. Zie ook de lessen van de Commissie Davids over Irak. Stelling van Koster: daar moet je iets mee, wil je veranderingen krijgen. Een PR-offensief rond vrede en veiligheid vanuit de mensen, het zichtbaar maken van de echte effecten van het leger.

Het Verkenningenproject over de toekomst van ons leger is een verkoop- en propagandaproject. Alle opties die inhouden dat je flink kan bezuinigen scoren negatief. Maar een paar ambtenaren (bij Financiën) maakten een gedetailleerd rapport 'Brede Heroverwegingen'¹ waarin zij wel gedetailleerde ideeën uitwerkten. Een aantal aspecten van de twee zijn nu in elkaar geschoven. Dat rapport zelf schijnt intussen onder de mat geveegd te zijn.

Blijft de vraag: achter welke krijgsmacht kan je staan? Dan moet je exacte calculaties maken. Bedenk eens een minimaal leger en wat je dan overhoudt voor interessante andere dingen.

Karel eindigde met een lang citaat van Tacitus, 98 nC, over de verschrikkingen van de oorlog. Het zou actueel en hedendaags kunnen zijn. Tacitus schreef een toespraak op die gehouden had kunnen worden door een belangrijk Brits stamhoofd tegenover zijn eigen mensen, over de Romeinen. Daarmee hield Tacitus dus zijn Romeinse lezers een spiegel voor, hoe anderen hen zien (voor de tekst van een relevante passage van Tacitus: zie bijlage 2).

Uit werkgroep 1 (zie bijlage voor uitvoeriger verslag)

(met inleider Kees Niewerth)

1. Voer oorlog tegen overconsumptie op alle terreinen.
2. Bestudeer de globale samenwerking rond olie en gas, en werk zelf ook globaal samen.
3. Voor Noord-Afrika en het Midden-Oosten: bevorder een energiedeal met zonnecollectoren. Het idee van ET (Energy Technology) is veel belovend. Zorg dat Nederland daar veel meer aan doet. Vgl. met Duitsland dat veel actiever is op dit gebied.
4. Werk samen met internationale klimaatscampagnes.

¹ Internationale Veiligheid no. 20. Rapport Brede Heroverwegingen. April 2010. (BBO@minfin.nl, tel. 070-342 7335)

5. Voer actie: Nederland krijgt nieuwe energie! Geef dat ook mee aan vredesorganisaties.
6. Wees kritisch op grondstoffen die elders worden gedolven. Wees coherent. Werk met Shell e.a. aan een Code of Conduct.
7. Bevorder zonne-energie en bestrijd bio-energie die als milieuvriendelijk wordt verkocht.
8. Fiscaliteit is nodig voor recycling op twee niveaus: grondstoffen en consumptie. Betaal voor wat wij anderen ontnemen.
9. Ontgroeien en krimp kunnen tot conflicten leiden. Hou het verdelingsvraagstuk daarom in de gaten.
10. DSE en PBP-NL moeten na de verkiezingen een flinke lobby voeren op de formateur. Een gezamenlijke brief is wel het minste. Die moet dan wel op tijd klaar zijn. (aparte werkgroep?)

Uit werkgroep 2 (zie bijlage voor uitvoeriger verslag)

(zonder inleider Willem van de Put)

Neem publiekelijk en goed onderbouwd afstand van de DDD-benadering. Haal die drie D's uit elkaar. En sta actief achter de PPP-benadering van artikel 1325: Protection, Participation and Prevention. (bescherming, deelname en voorkoming). Inclusief denken, en niet exclusief. Meer vrouwen in vredesprocessen en –onderhandelingen. Werk vooral met de bevolking zelf, en minder met het leger, de elites, de bestuurders en de politici. Ontwikkel daarvoor stappenplannen.

Kijk nog eens goed naar het Poetin-programma dat deze week op TV was. Daar kan je veel van leren. Er moet veel minder geld naar defensie. Besteed meer geld aan Fair Green Deal proposals.

Zoek steeds naar alternatieven. Gebruik artikel 1325.

Ga met je organisaties partnerschappen aan met bevolkingen elders (Afghanistan, Congo etc). Hoe functioneert GPPAC in dat opzicht? Wat doen leden? Maak meer bekend over je internationale werk.

Ga multinationals hinderlijk volgen en dan met ze onderhandelen. Zorg ervoor dat die giganten een omslag maken. (Klinkt als het PBP-actieplan van een vredesprotocol voor internationale bedrijven).

Uit Werkgroep 3 (zie bijlage voor uitvoeriger verslag)

(met inleider Karel Koster)

Het boek *Oorlog Verkopen* van Kerk en Vrede (red. Ton v.d.Lingen en Greetje Witte-Rang, uit 2009), sluit goed aan bij deze inleiding van Koster en is nog steeds te koop. Kijk ook eens naar de stukken VN – Forum van NVVN over de Klimaatop in Kopenhagen. Je ziet dat de NAVO zelfs steeds meer invloed heeft op de VN. Ze leggen gezamenlijke verklaringen af. Terwijl de VN toch van de regeringen is.

Vraag je steeds af: hoe worden analyses gemaakt? Vanuit welk belang, welk perspectief, met welke informatie? Waartoe moet die analyse dienen? Zijn er alternatieve analyses mogelijk? Slik niets voor zoete koek. Blijf kritisch vanuit je missie en je doelstellingen.

Je kan de vrede niet verkopen zoals je de oorlog verkoopt. Wij moeten niet de vrede als zodanig verkopen, maar wij moeten de voorwaarden waaronder vrede mogelijk is, bevorderen. Het begrip vrede is immers gestolen door de oorlogvoerende instituten. De strijd om dat begrip is allang verloren, dus moet een nieuw concept verzonnen worden.

Wij moeten ook naar culturen kijken. Die zijn te beïnvloeden. Wij kunnen investeren in de opleiding van bestuurders, hogere militairen, ambassadeurs, ambtenaren. Hen beter leren onderhandelen en conflicten analyseren en begrijpen. Zij weten ook niets over alternatieven. Willen zij wel? We moeten praten met militaire vakbonden en oorlogsveteranen. Die hebben behoefte aan erkenning en aan zorg, en zitten teveel onder de militaire vleugel terwijl dit werk is voor en van burgers. Haal ze weg bij defensie.

Ons gesprek moet niet met het leger zijn, maar met de politiek, die immers het leger de opdrachten geeft. Richt je op BZ algemeen en ontwikkelingssamenwerking, zoek geld bij het Hagsbudget. Werk samen met EPLO dat hiermee bezig is.

Defensiebudgetten zijn zelfs voor professionals moeilijk te doorgronden. Er staat niet wat er staat, en we weten niet wat aan welke post wordt toegeschreven. Dwing budgettransparantie af van de politiek.

Een geldige taak voor het leger is het ruimen van mijnen. Dat moeten ze blijven doen tot de laatste mijn weg is.

Steun lokale en nationale acties om alle kernwapens uit Nederland en uit de wereld te krijgen.

Ontwikkel criteria over wanneer je succes hebt met je werk.

PBP-NL is onzichtbaar, daarom: veel meer doen aan lobbywerk en publiciteit. Schiet in op politiek en beeldvorming. Kijk naar hoe politici hun weblogs gebruiken en wat voor reacties zij krijgen.

Zoek eens uit hoe de privatisering van werk van het leger zich uitbreidt en hoeveel en welk geld daarin zit. (Krista van Velzen?)

Meer zelfscholing is nodig bij de leden over economie en bedrijven en hoe dat zich verhoudt tot oorlog en vrede.

Wees minder een praatclub en word een doe-club.

Het is aan te bevelen om met een kleiner gezelschap nog eens goed te bekijken of dit het dan is, wat we missen en hoe een en ander verder georganiseerd kan worden om de doelstellingen van deze bijeenkomst zo goed mogelijk gerealiseerd te krijgen.

Er werd afgesloten en nagepraat bij een drankje.

Bijlage 1

Inleiding Kees Nieuwerth: Energie: grondstof of conflictstof?

Wat hebben economie, milieu en vrede eigenlijk met elkaar te maken?

Mijn antwoord is veel, heel veel.

Al in de 1990-er jaren werd ik lid van een oecumenische werkgroep 'Economie en Ecologie' van het Europees Oecumenisch Centrum voor Kerk en Samenleving (EECCS, later CEC die h met name aan de uitdaging van duurzame ontwikkeling werkte. Deze groep produceerde een aantal documenten op grond waarvan een dialoog aangegaan werd met de Europese instellingen (Europese Commissie, ambtelijke diensten en het Europees Parlement).

De titels van deze documenten zijn al sprekend genoeg. De eerste is getiteld '*Het dominante economische model en duurzame ontwikkeling: zijn ze verenigbaar?*'. De tweede: '*Duurzame ontwikkeling en de markteconomie: milieu integreren in het economische en werkgelegenheidsbeleid van de EU*'. De derde: '*Duurzame ontwikkeling en de Europese Unie: de noodzaak nieuwe strategieën en nieuwe levensstijlen te ontwikkelen*'.

Het huidige dominante economische model is noch rechtvaardig, noch duurzaam. Het betreft onze landen in een wereldwijd technologische gestuurd systeem waarin macht verschoven is naar onpersoonlijke wereldmarkten, internationale financiële instituties en transnationale corporaties. Het vergroot de al bestaande ongelijkheid tussen en binnen volkeren en zelfs continenten. Het zou kunnen worden beschouwd als een nieuwe vorm van dominantie die - in zekere zin – 500 jaar van kolonialisme voortzet.

Als Europese burgers gebruiken wij meer dan twee keer de natuurlijke hulpbronnen waarin onze eigen regio kan voorzien! Bij een gelijkwaardig gebruik van natuurlijke hulpbronnen wereldwijd zou elke inwoner van deze aarde over ongeveer 2 hectaren land kunnen beschikken. Dit is de basale 'ecologische voetafdruk' beschikbaar voor iedereen. Maar, momenteel verbruikt de Verenigde Staten 10 hectaren per persoon, Zweden 7, Frankrijk 6, Nederland en Duitsland 5 en Polen 4. Terwijl de bevolking van de Europese Unie maar 7% van de wereldbevolking uitmaakt, gebruiken we meer dan 17% van de wereldwijd beschikbare natuurlijke hulpbronnen!

Daar dit systeem door onszelf ontwikkeld is kán het niet alleen, maar moet het ook door onszelf hervormd worden! Grote spelers in die globale markt vallen nu buiten de controle van individuele overheden. Transnationale maatschappijen zouden moeten worden gecontroleerd door mondiale instituties om de negatieve aspecten in termen van minimum lonen, sociale en milieukosten tegen te kunnen gaan. De hervorming van de Verenigde Naties zou mede op dat doel gericht moeten zijn. Instituties zoals de Wereld Handels Organisatie (WTO), de Internationale Arbeids Organisatie (ILO), het Verenigde Naties Programma voor Ontwikkeling (UNDP), de Wereldbank (WB) en het Verenigde Naties Programma voor Milieu (UNEP) zouden hierbij een nadrukkelijke rol moeten spelen in de naaste toekomst.

De internationale economische architectuur is dringend aan hervorming toe! Meer toezicht door internationale instituties waardoor de sociale- en milieudimensie volledig geïntegreerd worden in economisch beleid is nodig op nationaal, internationaal en globaal niveau. Hiertoe dienen –onder meer- nieuwe belastinginstrumenten ontwikkeld te worden, bijvoorbeeld op geldoverdrachten (ook wel genoemd de 'Tobin Tax') en op goed uitgevoerde kooldioxide (CO₂) belasting in internationaal verband. Dit zou ertoe bij kunnen dragen de sociaal-economische en milieu onevenwichtigheden op mondiaal niveau te bestrijden.

Nu zou je je af kunnen vragen wat dit alles met vredeswerk van doen heeft....

Realiseren we ons voldoende dat de prijs van ruwe grondstoffen voor de industrie, zoals fossiel brandstoffen, metaalhoudende mineralen en dergelijke, in de afgelopen jaren tot historische hoogte zijn gestegen?

We praten hier over nikkel, koper, chroom, vanadium, titanium, magnesium, platina enzovoorts....Deze worden overal in mijnen intensief 'geogst'....en ze zijn alle 'niet vervangbaar' (non renewables)! De prijs van koper was al tot recordhoogte gestegen in 2008, maar in de afgelopen twee jaar verdubbelde de prijs zich nog eens!

Zijn we ons bewust dat- verborgen op de achtergrond- in de meeste gebieden getroffen door oorlog en gewapende conflicten vandaag de dag die intensieve competitie rond grondstoffen en energie een belangrijke en conflictbevorderende rol speelt?

Rusland is nu de grootste producent van nikkel, dat een onontbeerlijk bestanddeel is van roestvrij staal. Rusland produceert ook de halve behoefte aan titanium van Boeing voor het bouwen van vliegtuigen. Het is nu ook nog de grootste producent van aluminium geworden. En dan heb ik het nog niet over de olie- en gasreserves gehad.

Een machtige positie die afhankelijkheden schept.....

In centraal Afrika zijn meer dan zeven regeringen betrokken geraakt bij de gewapende strijd in Kongo en Zaïre in een gebied dat rijk is aan verschillende ertshoudende mineralen en ook goud en diamanten.

In het geval van het Midden Oosten speelt overduidelijk de aanwezigheid van olie een belangrijke rol. Bij de Koreaanse oorlog waren weinig mensen er zich van bewust dat het schiereiland waar deze landen liggen nog de grootste reserves aan tin herbergt. En...weet je waarom de Israëliëse staat wanhopig vasthoudt aan de Golanhoogte? Omdat onder dat plateau de grootste drinkwaterreserves in die regio liggen!

Voorspeld wordt dat miljoenen mensen deze eeuw met grote moeite drinkwater voor zichzelf zullen kunnen bemachtigen! Dit wordt alleen maar verergerd door de klimaatsverandering.

Nu al is in grote delen van Afrika geen voedselproductie meer mogelijk door erosie, droogte en verwoestijning.

Kortom *conflictstof* te over!

Tegelijkertijd nemen we waar dat belangrijke spelers op de internationale markt, waaronder de Verenigde Staten, China, maar zeker niet in het minst de Europese Unie in toenemende mate spreken over *energievoorzieningszekerheid* en zelfs *energieveiligheid*. De behoefte aan en aanvoer van de nodige energie voor hun economieën dient –hoe dan ook –gegarandeerd te worden. Daartoe gaan zij ver. Aanvoerlijnen zullen desnoods met militaire middelen veiliggesteld worden. De concurrentie bij de bron (veelal in armere landen in Afrika en Azië) om sommige essentiële grondstoffen is fel en leidt tot veronachtzaming van de belangen van lokale bevolkingsgroepen (China wat betreft de olie in Soedan bijvoorbeeld), hetgeen dan weer snel aanleiding kan zijn voor het ontstaan van gewelddadige conflicten. Ook in Europees verband hebben we recent vaak spanningen zien ontstaan rond de levering van aardgas door bijvoorbeeld Rusland. De Europese Unie probeert de energieafhankelijkheid van met name Rusland dan ook te verkleinen door naar andere mogelijke leveranciers te kijken.

In 2007 verbruikte de EU bijna 500 miljard kubieke meter gas. Hiervan is ongeveer 40% afkomstig van eigen Europese voorraden die snel op beginnen te raken. De voorspelling is dat tegen 2020 er ruim 30% minder eigen gasproductie zal zijn dan in 2007. Tegelijkertijd wordt verwacht dat de vraag naar aardgas in diezelfde periode met ongeveer 20% zal toenemen. Dat betekent dat we op zoek moeten naar leveranciers buiten de EU. En dat terwijl we nu al ruim 60% van de behoefte aan gas importeren!

Ruim 80% van het geïmporteerde gas komt nu uit met name drie landen: Noorwegen, Algerije en Rusland. Daarvan neemt alleen Rusland thans meer dan 40% voor zijn rekening.

Zelfs het Europese duurzaamheidsbeleid draagt –wonderlijk genoeg- bij tot het toenemende belang van aardgas als energiedrager. De EU streeft ernaar om 20% minder CO₂ uit te stoten in 2020. Dit om twee redenen. Ten eerste omdat gasgestookte elektriciteitscentrales verhoudingsgewijs minder CO₂ uitstoten dan kolen- of oliegestookte. En ten tweede omdat ze flexibeler zijn uit te schakelen en in te schakelen, zodat duurzame vormen van energie (zon, water, wind, aardwarmte) opgewekte elektriciteit makkelijker in het net te voeren is..

De lidstaten van de Europese Unie in hun honger naar energie proberen dus de afhankelijkheid van Russisch aardgas te verminderen door onder meer een gigantische pijpleiding te plannen die gas uit Turkmenistan via Turkije naar Europa kan laten stromen, de zogenoemde Nabucco pijplijn...En verder

zelfs plannen om een pijplijn dwars door de Sahara, de Trans Sahara pijplijn, aan te leggen waardoor gas uit Nigeria naar Europa kan stromen!

Naar de plannen deze pijplijnen aan te leggen werd door de Quaker Council for European Affairs onderzoek verricht.

De Nabucco pijplijn zou 3300 kilometer lang worden, beginnend in Turkmenistan, doorkruist Turkije, Bulgarije, Roemenië en Hongarije en sluit aan op het Europese net in Oostenrijk. Zij zou goed zijn voor zo'n 50 miljard kubieke meter gas per jaar, hetgeen neerkomt op ongeveer 5% van de huidige consumptie. Aanlegkosten alleen al worden geschat op bijna 8 miljard Euro. Voorstudies werden in een eerder stadium al gefinancierd door de EU. En dan hebben we het nog niet over de kosten van onderhoud en **beveiliging**: het gaat hier toch over 'energie veiligheid', nietwaar?

De Trans Sahara pijplijn zou zelfs 4300 kilometer lang worden, beginnend in Zuid-Nigeria, doorkruist Noord-Nigeria, Niger en Algerije en sluit aan op het Europese in Frankrijk net via een pijplijn door de Middellandse Zee. Deze pijplijn zou goed zijn voor zo'n 30 miljard kubieke meter gas per jaar. Aanlegkosten worden geschat op een slordige 12 miljard Euro.

Het is een plan ontwikkeld door de Afrikaanse Unie. De pijplijn zou niet alleen gas leveren aan Europa, maar ook aan Noord Nigeria en Niger, zelf arm aan energiedragers.

Naast de EU heeft ook het Russische Gazprom interesse voor deelname getoond.

De EU heeft Nigeria al een fors bedrag geleend onder meer ter financiering van de plankosten. Het Franse Total heeft ook interesse en financiële steun toegezegd.

En in dit geval geldt nog sterker: hoe zit het met de beveiliging? Er is al jarenlang een verzetsbeweging in de olie- en gasrijke delta van Zuid Nigeria waartegen militair opgetreden wordt. Niger kampt al jaren met een verzetsbeweging onder het woestijnvolk van de Toereg.

In Algerije is een Al Qaida-achtige terreurbeweging actief. Permanente beveiliging van de pijplijn lijkt dus noodzakelijk!

De vraag bij dit alles is natuurlijk: is dit werkelijk nodig?

We kunnen het geld dat geïnvesteerd moet worden maar één keer uitgeven... Kunnen we dat niet betere besteden, bijvoorbeeld aan het ontwikkelen van een ander energie- en veiligheidsbeleid. In dat verband dient vooral opgemerkt te worden dat de bereidheid tot investeren in lange pijplijnen om wat meer aardgas naar Europa te krijgen aanzienlijk groter lijkt dan die tot investeren in de ontwikkeling van alternatieve, duurzame energiedragers. Bovendien worden nieuwe bondgenootschappen met andere gas- en olieleveranciers en de institutionele arrangementen om nieuwe aanvoerlijnen te bouwen zelfs gebruikt om het voortbestaan van de NAVO te bepleiten. Op dit punt wil ik in het bijzonder nog wat ingaan..

De politieke en veiligheidssituatie in de wereld is in de afgelopen jaren ingrijpend veranderd.

De vroegere Sovjet Unie hield op te bestaan, het IJzeren Gordijn verdween, optimisme vergezelde ons binnentreden in een nieuwe periode van hernieuwde hoop op vrede en stabiliteit.

Dit optimisme is sedertdien verdampt. Vele nieuwe soorten politieke, religieuze en etnische gewapende conflicten zijn losgebarsten en aan de grenzen van de Europese regio (bijvoorbeeld Bosnië, Kosovo, Tsjetsjenië, Georgië), op andere continenten (bijvoorbeeld Rwanda, Congo, Darfur) of (en wel?) vanuit onverholven Westerse belangen (bijvoorbeeld Irak en Afghanistan).

Tegelijkertijd zouden hernieuwde spanningen tussen Rusland en 'westerse' geallieerden zelfs een nieuwe wapenwedloop en een nieuw soort Koude Oorlog kunnen oproepen...

Hoe ter wereld zijn we hier beland?

Toen het ijzeren gordijn in 1989 werd opgerold, werd de NAVO beroofd van zijn vijanden. Vroegere Oost- en Centraal-Europese staten werden zelfs lid van de NAVO werd in toenemende mate de vraag wie en waar de vijand eigenlijk was... De NAVO kreeg een soort identiteitscrisis. Dit resulteerde in een nieuwe veiligheidsstrategie, die tegen 1991 ontwikkeld werd.

Verrassend genoeg hief de NAVO zichzelf niet op, alhoewel dat een logische respons op het einde van de Warschau Verbondsorganisatie zou zijn geweest.

Toen de zogeheten 'koude oorlog' eindigde, werd de ontwikkeling van samenwerking tussen voormalige tegenstanders, tussen Oost- en West-Europese staten gestimuleerd. Intussen echter

bodde de NAVO Centraal- en Oost-Europese volkeren snel een lidmaat- of partnerschap aan, waardoor haar invloedssfeer tot ver in Eurazië werd uitgebreid.

Gedurende dezelfde periode bouwde ook de Europese Unie haar instrumenten uit om gezamenlijk buitenlands beleid te voeren. Ook dit ging recent vergezeld van een militaire component, die van de lidstaten vergde hun militaire capaciteiten te versterken. Tegelijkertijd liet de EU toe, dat de vroegere Oost- en Centraal-Europese staten sneller in de militaire alliantie werden geïntegreerd dan in de politieke unie. Op deze wijze werd echter de samenwerking tussen Oost en West in belangrijke mate gemilitariseerd.

Inmiddels mag de tweedeling van de Koude Oorlog –grotendeels- verdwenen zijn, maar we leven nog steeds in een verdeeld Europa... Ver van het 'Gemeenschappelijk Europees Huis' zoals Michail Gorbatsjov het eind jaren tachtig, begin negentiger noemde....

Over welk Europa hebben we het namelijk? Hoort Rusland daar ook bij?

Hebben we het over het Europa van de Europese Unie, het Europa van de West Europese Unie, het Europa van de NAVO, het Europa van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, het Europa van de Raad van Europa – om maar een paar Europese gestalten te noemen?

Rusland en zijn bondgenoten zien met lede ogen aan dat de Verenigde Staten via de NAVO en –in mindere mate- de EU hun grondgebied omsingelen, het als het ware in de tang nemen. De reactie is dat Rusland met een aantal buurlanden een soort alternatief, een spiegelbeeld van de EU aan het ontwikkelen is: het *Gemeenebest van Onafhankelijke Staten (GOS)*. Dit werd opgetuigd met een Economisch Hof, een verdrag en een commissie voor de Mensenrechten e.d. – heel herkenbaar nietwaar?

Net als bij de EU gaat dit echter niet zonder interne spanningen en belangentegenstellingen. Zo is er door de Russische nabuurlanden Oekraïne, Georgië, Moldavië en Azerbeidzjan een eigen samenwerkingverband opgericht dat meer openstaat voor aansluiting bij het "oude Europa", terwijl tegelijkertijd Rusland en Wit Rusland nauwe samenwerking aangingen met Kazakstan....

Bij dit alles speelt de energiepolitiek een centrale rol. We hebben al verschillende keren gezien dat Rusland de "energiekaart" uitspeelt als het beleid van buurlanden niet bevalt. En recent werd die energiekaart zelfs ingezet door Oekraïne goedkope gasleveranties te garanderen in ruil voor het gebruik van de havens aan de Zwarte Zee voor het stationeren van de Russische vloot.

Eerder hebben we al aangegeven dat het concept veiligheid – met name door de NAVO- gaandeweg werd gemilitariseerd.

De Verenigde Naties, de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en – in beginsel ook de Europese Unie - benaderden veiligheid echter vanuit een veel breder perspectief, zodat vredesopbouw, het respecteren en ontwikkelen van mensenrechten, het stimuleren van democratische processen en het rechtvaardig delen van natuurlijke hulpbronnen daarvan integraal deel uitmaakten.

Een mogelijk alternatief voor deze ontwikkeling is daarom nog steeds het oorspronkelijke model van de VN, EU en de OVSE: samenwerking om *gedeelde veiligheid*, gedeelde verantwoordelijkheid en gedeelde hulpbronnen te ontwikkelen. Een alternatief dat niet alleen *vrede op aarde*, maar ook *vrede met de aarde* wil ontwikkelen, zoals de Wereldraad van Kerken het noemt in een onlangs gepubliceerde verklaring over *rechtvaardige vrede*.

Daartoe is het noodzakelijk de oude stereotypen geassocieerd met de verouderde militaire en politieke blokken te overstijgen. De Europese Gemeenschap zou zichzelf opnieuw moeten uitvinden.

Recent dringt Rusland er op aan dat er meer samenwerking gezocht zou moeten worden bij het oppakken van de grote uitdagingen van deze tijd: energieschaarste, klimaatverandering, vrede en veiligheid. Rusland is daarbij wellicht ook bereid tot nieuwe vormen van samenwerking gebaseerd op de OSVE en het verdrag van Helsinki uit 1975. Het oude Europa wordt hierbij uitgedaagd minder aan de leiband van de Verenigde Staten te lopen....

Als de Europese Gemeenschap zich werkelijk weer opnieuw zou willen uitvinden, kunnen we teruggrijpen op het oorspronkelijke concept van de Europese Kolen en Staal Gemeenschap uit de '50-er jaren, die destijds hielp om te voorkomen die grondstoffen werden gemonopoliseerd en (opnieuw) ingezet als instrument bij een gewapend conflict.

In plaats van allerlei bilaterale samenwerkingsvormen op energiegebied zouden we gezamenlijk de EEG een nieuwe inhoud kunnen geven door met het GOS en haar nabuurlanden en zelfs alle 'stans' (Turkmeni-, Uzbeki-, Kazak-, Kyrgy-, Tajikistan en Azerbeidzjan) een nieuw multilateraal samenwerkingsverband te beginnen: een **Euraziatische Energie Gemeenschap** (EEG!). Dit kan voor de EU én Rusland en hun bondgenoten een eigentijdse Gas en Olie Gemeenschap vormen, lessen trekkend uit herhaalde conflicten over aardgas in de afgelopen jaren.

Als we in dat verband dan de geroemde 'soft power' van de EU inzetten om de vrijheid, democratische- en mensenrechten tot hoeksteen van het beleid in een steeds grote wordende politieke unie te maken, kan het proces dat zich in het Oude Europa voltrok zich op grotere schaal herhalen.

In mijn toekomstbeeld kan deze ontwikkeling zelfs de weg banen voor Rusland en sommige van haar bondgenoten om vervolgens lid te worden van een inmiddels gemoderniseerde EU! Dan kunnen we eindelijk ook de twee Europese parlementen die zij aan zij opereren (dat van de EU en de Raad van Europa) integreren.

Nauwere samenwerking met de nog bestaande Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa kan het opheffen van de NAVO inluiden. In die nieuwe situatie is er geen plek meer voor de NAVO, net zo min als voor de Warschau Verdragsorganisatie, aangezien de meeste Oost- en Centraal-Europese landen, met inbegrip van Rusland, dan deel uitmaken van de vernieuwde politieke Unie. Eindelijk het Gemeenschappelijk Europees Huis!

Wat mij betreft dient de vredesbeweging dus actief te werken aan de verwezenlijking van het hiervoor geschetste perspectief. Radicaal de internationale verhoudingen transformeren en een totaal andere veiligheidsarchitectuur ontwikkelen voor de (breed gedefinieerde) Europese regio. Eén die meer uitgaat van verzoening tussen Oost- en West-Europa, onderlinge democratische controle door lidstaten, het volgen van elkaars status in termen van mensenrechten, het ontwikkelen van effectieve verificatie instrumenten hiertoe en het elkaar ondersteunen met wederzijdse economische steun. Zodoende de vrede bouwend in een steeds groter wordende 'Eur-Aziatische ruimte', een proces dat al in werking werd gezet door bijvoorbeeld de EU, de Raad van Europa en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa in de tweede helft van de twintigste eeuw en de eerste decade van de eenentwintigste eeuw. Uiteindelijk is het waarborgen van vrede en stabiliteit de taak van een aantal samenhangende instituties: de VN, de OVSE, de EU en niet (alleen) de NAVO...

Een nieuwe internationale veiligheidsarchitectuur voor Europa moet worden ontwikkeld door de bestaande veiligheids arrangementen en instituties te transformeren. In dit verband moet de samenwerking tussen verschillende relevante actoren worden versterkt en herzien. In onze visie kan de – in vergelijking tot de NAVO – jonge en veelbelovende Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa – die haar 34-ste verjaardag vierde in 2009 en een veel bredere benadering kent van veiligheid. Namelijk een benadering die de mensenrechten dimensie, economische samenwerking, milieu, cultuur en democratie mede insluit. Deze OVSE zou heel goed de kern kunnen zijn voor een alternatief instrument om een nieuw tijdperk in de Europese stabiliteit en veiligheid in te luiden.

Door intensievere samenwerking kunnen we de schaarser wordende fossiele energiebronnen efficiënter en spaarzamer benutten en tegelijkertijd gezamenlijk zoeken naar alternatieven, samen de dreigende klimaatverandering tegengaan en werken aan duurzaamheid.

Tegelijkertijd zal dit ons in staat stellen om tot een drastische verlaging van de vroegere defensiebudgetten over te gaan, hetgeen fondsen vrijmaakt om de zogenoemde 'oorlog tegen armoede' aan te gaan en de Millennium doelen van de VN te halen en zodoende effectief gewapende conflicten zowel aan de grenzen van Europa als in de zuidelijke wereldhelft te voorkomen. Dat zou pas echt dapper zijn! Een andere dan die van 'brave new world'!

Kees Nieuwerth

Aanbevolen literatuur:

Michael Klare 'Resource wars'

Quaker Council for European Affairs 'The Nabucco Pipeline'

Kees Nieuwerth '60 jaar NAVO: tijd om het veiligheidsbeleid te veranderen' (Kerk en Vrede brochure nr. 14)

Bijlage 2

Relevante passage uit *The Agricola* van Tacitus. The Oxford Translation Revised, With Notes. With An Introduction by Edward Brooks, Jr.

http://ancienthistory.about.com/od/texts/l/bl_text_Tacitus_Agricola.htm

when Calgacus, [113] the most distinguished for birth and valor among the chieftans, is said to have harangued the multitude, gathering round, and eager for battle, after the following manner:--

30. "When I reflect on the causes of the war, and the circumstances of our situation, I feel a strong persuasion that our united efforts on the present day will prove the beginning of universal liberty to Britain. For we are all undebased by slavery; and there is no land behind us, nor does even the sea afford a refuge, whilst the Roman fleet hovers around. Thus the use of arms, which is at all times honorable to the brave, now offers the only safety even to cowards. In all the battles which have yet been fought, with various success, against the Romans, our countrymen may be deemed to have reposed their final hopes and resources in us: for we, the noblest sons of Britain, and therefore stationed in its last recesses, far from the view of servile shores, have preserved even our eyes unpolluted by the contact of subjection. We, at the furthest limits both of land and liberty, have been defended to this day by the remoteness of our situation and of our fame. The extremity of Britain is now disclosed; and whatever is unknown becomes an object of magnitude. But there is no nation beyond us; nothing but waves and rocks, and the still more hostile Romans, whose arrogance we cannot escape by obsequiousness and submission. These plunderers of the world, after exhausting the land by their devastations, are rifling the ocean: stimulated by avarice, if their enemy be rich; by ambition, if poor; unsatiated by the East and by the West: the only people who behold wealth and indigence with equal avidity. To ravage, to slaughter, to usurp under false titles, they call empire; and where they make a desert, they call it peace. [114]

Bijlage 3

Verslag workshop 1

Actiepunten geformuleerd op de themadag van 19 mei in de workshop met Kees Nieuwerth over veiligheid & vrede in relatie tot grondstoffen en energie

Gespreksleider Jan Schaake en verslag Tineke Fennis

Het doel van deze workshop is tot actiepunten te komen waarmee de achterban van PBP en DSE verder kan. Kort samengevat komen we tot de volgende 10 actie(punten).

1. Pleidooi voor een (metaforische) oorlog tegen overconsumptie met onszelf en onze eigen samenleving als strijdtoneel. Een campagne om duidelijk te maken dat 'het probleem' voor een belangrijk deel bij 'ons' en bij onze schadelijke manier van leven ligt.
2. We zouden een aanzet kunnen geven om nieuwe economische verbanden te lanceren. Geïnspireerd door de *Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal* (EGKS). Samen vergelijkbare belangen hebben, samenwerken vermindert de kans op conflicten. Een idee is om een Euraziatische Gemeenschap voor Olie en Gas te vormen tussen de EU en de Oost-Europese en Centraal-Aziatische landen (waaronder Rusland) om langs die weg conflicten over energievoorziening in een politiek-economisch samenwerkingsverband op te lossen. Dit zou met de inzet van bobo's gepropageerd moeten worden. De vredesbeweging zou in dit kader ook een PR-campagne voor de OVSE kunnen starten.
3. Naast een dergelijke Euraziatische Energie Gemeenschap zou ook een soortgelijk samenwerkingsverband met landen in Noord-Afrika en in het Midden-Oosten opgericht moeten worden waarbij ook veiligheid en conflictantering door politiek-economische samenwerking wordt nagestreefd, maar nu met duurzame energievoorziening als kern: zoals het zonne-energieproject DesertTec, om in de Sahara een massa zonnecollectoren in te richten met een gezamenlijk oppervlak van 600 × 600 km. In de (letterlijke) schaduw van een dergelijk zonne-energieproject kunnen zelfs nieuwe landbouwgebieden ontstaan en sowieso creëert een dergelijk project, anders dan pijpleidingen, nieuwe middelen van bestaan. Op deze manier worden door conflicten en schaarste aan bestaansmiddelen veroorzaakte migratiestromen van Afrika naar Europa verminderd, zonder dat daarbij militair geweld aan te pas hoeft te komen. De vredesbeweging zou bestaande initiatieven in deze richting moeten ondersteunen waarbij ze juist ook kan wijzen op het conflictreducerend karakter.
4. De vredesbeweging zou haar achterban moeten oproepen om initiatieven als **NederlandsKrijgtNieuweEnergie.nl** te ondersteunen, waarbij ze zowel naar die achterban als naar de politieke duurzaamheidsberaden die deze campagne zijn gestart, duidelijk maakt dat de klimaatverandering niet alleen voorkomen moet worden vanwege de gevolgen voor zeespiegelstijging, woestijnvorming en biodiversiteit maar, ook vanwege de conflicten die daar weer uit ontstaan: de zgn. klimaatoorlogen. De kwalijke gevolgen van oorlogvoering en -voorbereiding voor grondstoffen en klimaat zouden sowieso wat vaker door de duurzaamheidsbeweging genoemd mogen worden. Daar ligt nog wel een uitdaging voor duurzaamheids- en vredesbeweging om meer met elkaar samen te werken.
5. Ook de vredesbeweging zou duidelijk kunnen maken dat zonne- en windenergie het voordeel hebben boven energie afkomstig van biomassa, omdat, de eerstgenoemden geen aanslag doen op dezelfde landbouwgronden en watervoorraden die ook nodig zijn om de mens van voedsel te voorzien. De toenemende druk op land en water weer kan weer tot nieuwe conflicten leiden. Ook zou meegediscussieerd kunnen worden over de veiligheidsrisico's die kernenergie met zich meebrengt
6. Waar het gaat om de winning van energie en andere grondstoffen, zouden de hierbij betrokken

regeringen moeten voldoen aan een door de VN op te stellen en te controleren transparantie-eis waardoor inzichtelijk wordt gemaakt wie wat onder welke voorwaarden exploiteert. Misschien zou de uitgifte van dergelijke concessies ook onder supervisie van de VN moeten gebeuren.

7. Aan Westerse multinationals die bij de winning van energie en andere grondstoffen betrokken zijn, zou een gedragscode opgelegd moeten worden die erop neerkomt dat (de effecten van) de activiteiten van deze multinationals in overeenstemming zijn met de (ontwikkelings)doelen die het Westen voor de betreffende (veelal ontwikkelings)landen heeft geformuleerd. Het verschil tussen wat het Westen predikt en wat ze in de praktijk doet met betrekking tot ontwikkelingslanden leidt tot grote onvrede en frustratie dat in het extreme geval gewelddadige vormen kan aannemen.
8. Om de Westerse verspilling en overconsumptie van grondstoffen tegen te gaan zouden twee soorten fiscale maatregelen genomen moeten worden.
Belasting op schaarse grondstoffen zal recycling van de reeds gebruikte grondstoffen kunnen stimuleren. Daarnaast kan dit geld ook ten goede komen aan de mensen in andere werelddelen die 'wij' door onze overconsumptie feitelijk tot een onderconsumptie verplichten. Ook bij die recycling moet de energie die daarbij gebruikt wordt duurzaam zijn.
De Tobin-tax (belasting op valutatransacties) geeft ook ruimte aan een eerlijkere verdeling van de welvaart.
Bij een duurzame samenleving moeten in de economische kosten ook de sociale en milieukosten meegenomen worden.
9. Waar groei van de welvaart in onze samenleving grosso modo heeft geleid tot een afname van geweld en conflicten in onze samenleving, zou een zekere afname van die groei, krimp of 'ontgroeiing' kunnen leiden tot verheviging van geweld en conflicten. Bij een dergelijke ontgroeiing zou daarom vooral ook vanuit de vredesbeweging aangedrongen moeten worden tot een rechtvaardige en gelijke verdeling van de krimp en tot het handhaven van de maatschappelijke cohesie. Een herdefinitie van de maatstaf 'Bruto Nationaal Product' zou goed zijn om juist ook deze andere factoren mee te meten en de louter economische krimp in termen van solidariteit, cohesie en duurzaamheid juist als groei (welzijn) te interpreteren.
10. Deze en de andere door People Building Peace en het Platform Duurzame en Solidaire Economie geformuleerde actiepunten moeten komende maand actief onder de aandacht van de aan te wijzen informateur(s) gebracht moeten worden.

Bijlage 4

Verslag workshop 2

Actiepunten geformuleerd op de themadag van 19 mei in de workshop n.a.v. de inleiding van Willem van de Put (afwezig tijdens de workshop).

Gespreksleider Ted Strop-von Meijenfeldt, verslag Anjo Kerkhofs

Vanuit het verhaal van Willem van de Put, “werken van onderop, niet van bovenaf concepten bedenken”, proberen we te komen tot ideeën voor de platforms PBP en DSE, hierbij ook denkend aan de positie van vrouwen. Het gehele gender-aspect komt in het werk van DSE nu niet voor. Een mogelijke manier om dit te bereiken is VN-Veiligheidsraadresolutie 1325, die uitgaat van drie P’s: protectie, preventie en participatie.

Scheiden van leger en ontwikkelingshulp is voor de deelnemers aan de workshop heel belangrijk. Een leger dwarsboomt vaak het werk van ontwikkelingsorganisaties. Een leger moet geen opbouw doen. Dat geeft een vreemde vermenging van functies. Van opbouw hebben zij geen verstand. Er worden in de reader de meest stupide (beginners)fouten genoemd, die gemaakt zijn door het leger; burgers zijn daarvan de slachtoffers.

Het concept van defensie – vrede brengen d.m.v. wapens – is totaal verschillend van het concept van ontwikkeling – verbetering van de levensstandaard van de burgerbevolking.

Beschermen van grondstoffentoevoer met als doel enkel ‘onze’ energie veilig te stellen is niet goed. Welk recht hebben wij om de grondstoffen weg te halen uit andere landen?

Eind vorige eeuw zette Shell in op het ontwikkelen van duurzame energie. Dit beleid is echter 5 jaar geleden omgegooid: niet meer inzetten op zonne-energie, maar zo snel mogelijk alle hulpbronnen uit de grond halen, hiermee kunnen hoge winsten worden behaald. Waarmee na de uitputting van de olie- en gasbronnen de technologie voor duurzaamheid gekocht kan worden van bedrijven die nu wel investeren in duurzame energie.

Diplomatie (dialoog) zonder geweld zou de manier zijn om hulpbronnen te beschermen.

Wat is dan de mogelijke rol van diplomatie, als zowel regeringen als grote multinationals geweld inzetten? Kan de formule van 1325 als instrument gebruikt worden in onze discussie? Wat is macht nog van regeringen/democratieën? Het flitskapitaal is erg machtig, er wordt veel geprivatiseerd, waardoor de macht van regeringen afneemt. Resolutie 1325 gaat in op de rol van vrouwen in conflictgebieden, bekijkt de zaken dus van de grond af. Voor implementatie is echter geen budget beschikbaar. Evenmin is er geld gekoppeld aan bijvoorbeeld de MDG’s. Geld zou kunnen komen door een deel van het defensiebudget hiervoor te besteden. Aan defensie wordt per hoofd van de wereldbevolking zeer veel geld uitgegeven. Evenredige verdeling van geld over de drie D’s, minder geld voor defensie, meer geld voor ontwikkeling zou voorkeur hebben. Wanneer dat 1/3de deel zou kunnen worden is dat al een grote vooruitgang. Probleem hierbij is dat de NAVO momenteel een nieuwe strategie aan het ontwikkelen is, dus de tijd dringt. De oproep om geld van defensie naar ontwikkeling over te hevelen moet wel geadresseerd worden. Nederland geeft relatief (ten opzichte van bijvoorbeeld de Verenigde Staten) niet veel uit aan defensie ten opzichte van ontwikkeling. De 3D-aanpak komt van Buitenlandse Zaken, mensenrechten als uitgangspunt voor beleid. Kleine landen zouden een voorbeeldfunctie kunnen hebben: bezuinigen op defensie en dit investeren in duurzame energie, om zo afhankelijkheid van grondstoffen te bevorderen en bron van conflicten weg te nemen.

De 3D-aanpak moet een 3P-aanpak worden. Hierbij moeten de P’s van 1325 omgevormd worden: Protectie van de zwakkeren - Preventie van de uitputting van de hulpbronnen – Participatie van alle mensen.

Er moet ook een actiepunt geformuleerd worden gericht op bedrijfsleven. Waar buigt men voor? Een consumentenboycot? Een belangrijk deel van de verantwoordelijkheid ligt bij ons zelf (mensen), lees maar in Fair&Green Deal. De consumenten zelf zijn verantwoordelijk, dit neemt niet weg dat we bedrijven wel moeten aanspreken. De Transition Towns kunnen als voorbeeld dienen, zij bezuinigen

zeer op gebruik van energie, worden minder afhankelijk van de olie. Er zou een leeropdracht aan PBP geformuleerd kunnen worden. Lokaal moet men een draagvlak creëren, dit is moeilijk omdat de partijen niet allemaal dezelfde doelen hebben, daarom moet dialoog een onderdeel zijn van het gehele concept, anders worden er partijen uitgesloten. Het moet vanuit de basis komen, mentaliteit van de mensen zelf moet veranderen. Hoe kun je er voor zorgen dat je anderen niet uitsluit en toch ook de structuren verandert? MDG 8 kan hierbij een rol spelen. Mensen moeten over de eigen grenzen heen kijken. Mensen hier weten niet wat de positie van mensen daar is. Wat is de juiste volgorde: eerst vrede en dan pas ontwikkeling, of eerst ontwikkeling en daarna vrede? Eigenlijk moeten beide samen gaan. Vanuit Nederland weten wij niet hoe dat ter plekke werkt, wij hebben vaak geen idee tegen welke problemen men oploopt. Wij moeten duidelijk maken wat wij willen in plaats van het 3D-verhaal. Als goedwillende heb je niet voldoende kennis, je hebt onderzoeksorganisaties nodig. Er zijn 2 dingen: de Fair&Green Deal aanvullen én bezig gaan met demystificeren van de 3D-aanpak. Hiervoor hebben we andere organisaties nodig hebben, om bijvoorbeeld tegengif te bieden tegen de 3D-aanpak. Meer luisteren naar de lokale bevolking!

Meeste militairen komen getraumatiseerd terug van hun inzet in conflicten. Meer zelfmoorden onder veteranen dan dat er militairen sneuvelen in de oorlog (na de Vietnam-oorlog!). De kosten van het militaire conflict stoppen niet na terugkeer van de militair. De gewone soldaat is vaak de dupe, niet de hogere militair, deze is vaak veilig. Ook motivatie van de militair is/wordt een probleem: bescherming van hulpbronnen als reden om een conflict uit te vechten.

Wat is de toekomstige missie van de NAVO? Dit is zeer belangrijk, daar moeten we op insteken, volken hebben recht op hun eigen grondstoffen, wie zijn wij dat we transportlijnen moeten beveiligen? Dit betekent dat we over moeten stappen op hernieuwbare grondstoffen. (Zie: www.nederlandkrijgtnieuweenergie.nl)

Samenwerken met Rusland kan de angel uit mogelijke conflicten wegnemen. Om nu te besluiten om onze grondstoffen niet te beschermen, daarvoor zal weinig steun gevonden kunnen worden. Daarom moeten we inzetten op samenwerking. NAVO wil ook samenwerken, maar is tevens op zoek naar een nieuwe vijand.

Waar zijn we het over eens:

1. Fair&Green Deal is het uitgangspunt.
2. Uit elkaar halen van de 3D's: defensie is defensie, geld van defensie naar ontwikkeling i.p.v. ontwikkelingsgeld naar defensie.
3. Aansluiten op bestaande initiatieven van onderaf, partnerschappen bevorderen.

Wat moet PBP doen met wat wij hier doen:

- Leeropdracht formuleren: wat kunnen we leren van het 'om' gaan van Shell met betrekking tot Zuid-Afrika, welke lessen hebben we geleerd om aan de basis te beginnen met het uitdragen van de 3P's ter vervanging van de 3D's.
- Fair&Green Deal proberen terug te vinden in de verkiezingsprogramma's.

Bijlage 5

Verslag workshop 3

Actiepunten geformuleerd op de themadag van 19 mei in de workshop n.a.v. de inleiding van Karel Koster

Gespreksleider Anke Kooke, verslag Janne Poort – van Eeden

De vraagstelling voor vanmiddag is:

1. *Hoe kan de coalitie People Building Peace NL de vredesthematiek in het werk van het Platform DSE nader invullen met een aantal concrete actiepunten én*
2. *hoe kunnen we het streven naar een duurzame en solidaire economie integreren in het Actieplan van People Building Peace?*

Het verslag is rond deze twee punten gestructureerd.

Ad 1. Vredesthematiek in het werk van het Platform DSE nader invullen

a. We moeten aantonen dat het economisch onverstandig is om een groot leger in stand te houden. Militair ingrijpen blijkt zelden echt te werken. Enkele voorbeelden:

Voorhoeve, die zei naar aanleiding van de oorlogen op de Balkan: 'We zijn veel te naïef geweest; we moeten veel meer doen om vrede te maken.'

Op kritieke momenten is de EU nergens meer, en kan er alleen gereageerd worden volgens het gemiddelde belang van de lidstaten. Net als bij de VN; die kan ook niet meer dan de landen toestaan.

Externe legers kunnen geen democratie brengen, dat is bewezen. Evenmin kunnen 'vredes'missies de bevolking beschermen, zoals bijvoorbeeld blijkt uit MONUC in Kongo.

Het idee van politietraining in Afghanistan is ook niet meer dan een nieuwe strategie om toch een vinger in de pap te kunnen houden.

Ook laat het leger taken liggen:

1) Preventie

2) Nazorg na een conflict. Behalve mijnen opruimen gebeurt er bijna niets (wel iets in Kososvo). OVSE wordt teveel beperkt van boven af. Moet versterkt worden.

b. Maak duidelijk dat je geen geld verliest als je investeert in preventie en alternatieven. .

Karel Koster: maar praat dan niet over vrede, want dat woord is gekaapt door defensie. Je kunt 'vrede' niet verkopen; wel concrete voorwaarden daarvoor.

Het burgervredeswerk moet versterkt worden. Dat is een kwestie van politieke strijd. Karel wist niet dat er organisaties zijn voor burgervredeswerk; laat staan dat de bevolking er van weet en de politiek. Maar in het kader van bezuinigingen, is er de kans om geld aan iets anders te besteden – advies van Karel: noem het geen vrede (dat woord is gekaapt). En laat het onder BuZa vallen. Het burgervredeswerk zou moeten inpassen in geld voor BuZa-operaties (HAGIS)

c. Houd de controle over defensie

Karel Koster heeft het ambtenarenrapport bij de hand, waaruit hij goede informatie heeft gehaald over defensie, inclusief financiële keuzes. "Internationale Veiligheid, brede heroverwegingen." Dit is de basis voor het standpunt van de SP, die zich baseert op wat er in de grondwet staat over het leger. Het moet het minimum doen, niet meer op avontuur gaan en zeker niet privatiseren, want dan valt de controle weg.

Er ontstaat langzamerhand een grote complexe macht rond veiligheid, waar veel geld in omgaat en die zich onttrekt aan alle controle.

Ad 2. Streven naar een duurzame en solidaire economie integreren in het Actieplan van PBP.

Aangezien we in deze workshop alleen het aspect 'defensieapparaat' bespreken, spitst de discussie zich toe op hoe we het militaire denken kunnen verzwakken en alternatieven versterken.

Er zijn drie grote problemen:

a) Imago en PR van het leger

- b) Er wordt veel te weinig gedacht vanuit de bevolking zelf; er is altijd een topdown benadering.
- c) Wat kan je eigenlijk nog nationaal doen, als je in de grote verbanden zit als NAVO en EU. Karel vult hierop aan: de VN bespreekt zaken met de NAVO; die voert dat weer aan als legitimatie van het eigen ingrijpen.

a) PR

Er zijn wel veel studies en analyses met kritiek op militair ingrijpen en voor alternatieve mogelijkheden, maar daar zie je in de pers bijna niets van terug. Karel merkt op, dat er wel over wordt gepubliceerd, maar dat wordt dan een bepaalde richting uitgestuurd en ingekapseld in het beleid van defensie. Analyses zijn niet objectief en worden gekleurd door bestaande contexten. Wat kunnen we daar aan doen?

Verwezen wordt naar het boek *Oorlog verkopen* dat is uitgegeven ter gelegenheid van het 85-jarig jubileum van Kerk & Vrede. Dit geeft meer informatie over het probleem dat Karel Koster al had geschetst, over de promotie van het leger en de militaire macht.

Wij moeten de successen van alternatieven laten zien en 'verkopen'. Zichtbaar maken en politiek gebruiken, met name preventie en post-conflict vredesopbouw.

Er wordt verteld dat defensie MFO's uitnodigde voor CIMIC, civiel-militaire samenwerking. Cordaid en ICCO gingen mee; Oxfam Novib en Hivos (en NEAG) waren er tegen. Uit het verhaal van Willem van de Put van HealthNet TPO blijkt ook, dat die samenwerking contraproductief is. Ook dat moet meer openbaar worden.

Kunnen we veteranen gebruiken voor het overbrengen van die boodschap? Veel veteranen hebben ontdekt hoe de mechanismen werken en zijn gedesillusioneerd of getraumatiseerd. Maar die aanpak is gevoelig, want uit loyaliteit en omdat het moeilijk is om je eigen rol als een mislukking te erkennen, kunnen ze moeilijk persoonlijk benaderd worden. Misschien kan hierbij kan de militaire vakbond een rol spelen.

b) Strategie van onderop

Er wordt bij het werken aan conflicten veel te weinig rekening gehouden met de cultuur die er onder ligt. Ook de stemmen van vrouwen komen niet aan de orde. Nederland zou moeten investeren in betere scholing voor bestuurders en hoge militairen om meer te begrijpen van conflicten; leren onderhandelen, meer weten van andere culturen.

Al dat soort dingen zal niet veel helpen, omdat de structuur van het leger zelf - de machtsstructuur, het machtsdenken, de focus op geweld - alle vernieuwingen absorbeert. Het leger weet niets van alternatieven en wil zich er ook niet in verdiepen. Kijk naar het voorbeeld van vrouwen in het leger. De vrouwen moeten zich aanpassen aan de cultuur van het leger.

Een strategie zou kunnen zijn om de vakbonden van het leger te benaderen. Er zit namelijk een 'prijskaartje' op het praten met het leger. Zij gebruiken dat om zichzelf te legitimeren: 'Zie je wel, we zijn in gesprek met civil society'. Praten heeft alleen zin als je in een machtiger positie zit. Daarom is de weg via de vakbonden misschien effectief. Maar dan moet de vakbond wel het belang daarvan inzien. De vakbond wil erkenning en zorg voor de militairen. Wat hebben wij te bieden?

Heeft het überhaupt wel zin om met het leger te praten? Zij hebben hun eigen logica en ze willen wel praten, als je maar niet aan hun beleid komt. Maar omdat ze eigenlijk een instrument zijn van de politiek, zullen we via de politiek iets moeten veranderen. Misschien kunnen we oud-ambassadeurs inzetten. Buza heeft veel te veel macht overgelaten aan defensie; wij moeten daarin niet meegaan omdat het leger daarvan profiteert. Wel moeten we het leger kritisch –hinderlijk – blijven volgen. Vraag: Zou het helpen om met Clingendael te praten? Misschien; het is echter een veeg teken dat bepaalde mensen daar weg gaan. Clingendael zit misschien toch te vast in het militair denken.

Eén van de deelnemers vertelt hoe zij tegen vaste structuren opbokst en moeite heeft om iets voor elkaar te krijgen. In haar woonplaats is ze bezig met het oprichten van een 'Bende van Vier' om gezamenlijk actie te voeren tegen kernwapens. Het is heel moeilijk om mensen los te weken uit hun vaste positie.

Wat kan PBP doen? Het is geen centraal geleide organisatie, dat verzwakt de slagkracht.

- Er moeten precies doelen gesteld worden en regelmatig gecheckt in hoeverre die doelen gehaald zijn.
- Er moet een lobby opgezet worden, een sterke PR tegenover de beeldvorming van defensie.
- Alternatieven moeten worden duidelijk gemaakt en gepromoot. (Karel: “Noem het groen, en je komt al een heel eind”)
- Mediacontacten zijn noodzakelijk
- Gebruik internet.

De vredesbeweging moet meer weten over bedrijven; zichzelf scholen.

Lijst van deelnemers

Mark Akkerman	Stop de Wapenhandel
Henk Blom	Doopsgezind Wereldwerk
Gerda den Boer	WILPF
Han Deggeller	WILPF
Tineke Fennis	Vrouwen voor Vrede
Cocky de Graaf	Doopsgezind Wereldwerk
Pieter Ketner	Quakers
Anjo Kerkhofs	WILPF
Anke Kooke	WILPF
Dorieke Looije	Upact
Rieky Peeters	Vrouwen voor Vrede Nijmegen
Floris van Mens	World Peace is Possible
Paul Metz	Platform DSE
Coby Meyboom	WILPF
Cor Oudes	IKV Pax Christi
Janne Poort - van Eeden	Vrouwen voor Vrede
Jan Ruysenaars	
(dagvoorzitter)	stuurgroep PBP-NL
Jan Schaake	Kerk en Vrede
Jan Slop	Kerk en Vrede
Ted Strop - von Meijenfeldt	NEAG Alternatieven voor Geweld
Henk Zandvliet	NEAG Alternatieven voor Geweld

Sprekers:

Kees Nieuwerth	Quakers
Willem van de Put	HealthNet TPO
Karel Koster	Wetenschappelijk bureau SP